

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертацію Остапенко Анастасії Іванівни
“Законодавство у сфері оборони України як об’єкт систематизації”,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 “Право” у галузі знань 08 “Право”

Актуальність обраної теми дослідження.

Актуальність теми дослідження зумовлена об’єктивною необхідністю докорінного переосмислення підходів до систематизації нормативно-правових актів, що регулює відносини у сфері оборони України в умовах реальних та потенційних безпекових викликів. В умовах триваючої збройної агресії РФ проти України, законодавство у сфері оборони перетворилося на ключовий інструмент забезпечення національної безпеки. Динамічний характер змін у воєнно-політичній обстановці вимагає невідкладного нормативно-правового врегулювання нових суспільних відносин, що нерідко спричиняє виникнення суперечностей, колізій, дублювання норм права та проблем у правозастосовній практиці.

Традиційні підходи до систематизації законодавства виявилися малоефективними в особливий період, тому існує необхідність у науковому аналізі питання збереження балансу між стабільністю правової системи та її здатністю до миттєвої трансформації під потреби функціонування держави в умовах особливих правових режимів і кризових ситуацій.

Доцільність систематизації законодавства у сфері оборони підсилюється стратегічним курсом України на набуття повноправного членства в НАТО та Європейському Союзі. Це актуалізує потребу в розгляді законодавства у сфері оборони України не просто як сукупності законів та інших нормативно-правових актів, а як цілісного об’єкта системного наукового аналізу та впорядкування.

Відтак, теоретичне дослідження законодавства у сфері оборони України як специфічного об’єкта систематизації дозволить не лише оптимізувати чинну нормативно-правову базу з питань оборони, а й створити методологічне підґрунтя для формування несуперечливої системи законодавства, спроможної ефективно функціонувати як у мирний час, так і в особливий період. Відсутність комплексних наукових досліджень, присвячених законодавству у сфері оборони України як об’єкта систематизації, підтверджує своєчасність та важливість обраного напрямку дисертаційного дослідження.

Зазначене підтверджує актуальність теми дисертації Остапенко Анастасії Іванівни “Законодавство у сфері оборони України як об’єкт систематизації” та її важливе теоретичне і практичне значення для забезпечення національної безпеки.

Зв’язок з науковими програмами, планами і темами.

Дисертацію виконано відповідно до плану наукової і науково-технічної діяльності Національного університету оборони України, в межах науково-дослідних робіт: “Удосконалення правових засад організації та діяльності Збройних Сил України” (шифр “Концепція”, державний реєстраційний номер

0121U100689); “Правовий моніторинг ефективності застосування законодавства у сфері оборони України” (шифр “Моніторинг”, державний реєстраційний номер 0121U111157); “Кодифікація законодавства України у сфері оборони” (шифр “Бюлетень”, державний реєстраційний номер 0124U001244).

Визначені в дисертації предмет та об’єкт дослідження відповідають меті і завданням законів України “Про національну безпеку України” від 21 червня 2018 року № 2469-VIII, “Про оборону України” від 06 грудня 1991 року № 1932-XII, “Про правовий режим воєнного стану” від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Тематика дисертації узгоджується із пунктами 2 і 3 підрозділу 1.11 підрозділом 1.11 “Правове забезпечення у сфері національної безпеки та оборони” Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21; відповідає предметному напрямку досліджень “2.13. Право національної безпеки; військове право” Примірного переліку та опису предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 “Право”, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2018 року № 1477; відповідає Розподілу основних напрямів наукових досліджень Національного університету оборони України, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 15 лютого 2019 року № 65 та Розподілу основних напрямів наукових досліджень між структурними підрозділами університету, що проводять освітню і наукову діяльність, затвердженого наказом начальника Національного університету оборони України від 03 травня 2024 року № 258/нод.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій Остапенко А.І. дають підстави для висновку про наукову обґрунтованість її результатів. Здобувачка достатньо чітко визначила об’єкт, предмет та мету дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

З метою вирішення завдань, поставлених відповідно до мети дисертаційного дослідження, авторкою застосовано комплексний підхід та використано сукупність філософських, загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання.

Дисертація є теоретично обґрунтованою та логічно узгодженою, відповідає завданням, об’єкту та предмету дослідження. Основні положення дисертації є взаємоузгодженими, викладені у 3 розділах та додатково деталізовані у 6 додатках, відображають мету і завдання дисертаційної роботи.

Джерельна база налічує 218 найменування, на які здобувачка посилається у тексті дисертації, що вказує на достатній рівень обізнаності у предметі дослідження. Отримані наукові результати відображають обсяг опрацьованого авторкою теоретичного та практичного матеріалу, його осмислення та критичний аналіз законодавства у сфері оборони України як об’єкта систематизації, що дозволило сформулювати рекомендації та пропозиції, які

мають теоретичне та практичне значення, спроможні сприяти вирішенню проблематики дисертаційного дослідження як в теорії, так і в практиці.

Достовірність та наукова новизна висновків і рекомендацій.

У дисертації досліджено зміст законодавства у сфері оборони України у сучасних нормативно-правових актах та правовій доктрині, проаналізовано розвиток на сучасний стан законодавства у сфері оборони України, визначено передумови для його систематизації, здійснено загальнотеоретичну характеристику систематизації законодавства у сфері оборони України, розглянуто її через субстанційний та діяльнісний методологічні підходи. Здобувачка здійснила аналіз системи законодавства у сфері оборони України та визначила її склад та специфіку як об'єкта систематизації, яка має безпосередній вплив на вибір форм і способів систематизації.

На основі аналізу структурно-змістовних особливостей кодифікованих актів зарубіжних країн автором запропоновано створити Кодекс про оборону України та розроблено орієнтовні положення проєкту Концепції проєкту Кодексу про оборону України. Рекомендації, висвітлені у дисертації, стосуються також окремих аспектів удосконалення інкорпорації та впровадження консолідації законодавства у сфері оборони України.

Здобувачкою наведено низку пропозицій щодо внесення змін в чинне законодавство, які стосуються врегулювання питань законодавчого визначення поняття та засад систематизації законодавства, складових системи законодавства України, уніфікації понять, що застосовуються у законодавстві в процесі формування та реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони, а також наведено пропозиції щодо систематизації норм, що регулюють повноваження Президента України як Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України та визначають правові засади функціонування сил оборони. Авторкою застосовано комплексний підхід до систематизації законодавства у сфері оборони України, обґрунтовано необхідність впровадження консолідації підзаконних нормативно-правових актів та доцільність застосування міжгалузевої та спеціальної кодифікації, розглянуто відповідні приклади консолідації та кодифікації. Надано практичні пропозиції щодо удосконалення цифрової інкорпорації та запропоновано проєкт Концепції проєкту Кодексу про оборону України.

Окрему увагу у роботі приділено забезпеченню процесу систематизації законодавства у сфері оборони України та запропоновано удосконалити його шляхом створення спеціалізованого підрозділу забезпечення правотворчої діяльності у Міністерстві оборони України. В контексті дослідження процесу систематизації здобувачка розглянула ефективність реалізації законодавства у сфері оборони України як передумову і головний вектор систематизації, надала загальні методичні рекомендації щодо оцінювання ефективності реалізації нормативно-правових актів у сфері оборони України.

Серед положень наукової новизни, особливе теоретичне значення мають вперше проведення теоретичного обґрунтування змісту комплексного підходу до систематизації законодавства у сфері оборони України, який авторка

пропонує розуміти у поєднанні: 1) міжгалузевої (комплексної) кодифікації через об'єднання загальних системоутворюючих законів; 2) спеціальної кодифікації за галузевим або міжгалузевим інститутом законодавства; 3) застосування кодифікаційної техніки для систематизації нормативних приписів, що регулюють однорідну сферу суспільних відносин; 4) консолідації підзаконних нормативно-правових актів; 5) цифрової інкорпорації всього законодавства у сфері оборони України. Важливе значення для побудови системи та систематизації законодавства у сфері оборони України має удосконалення класифікації критеріїв поділу законодавства у сфері оборони України та авторських пропозицій щодо визначення предметних напрямів правового регулювання законодавства у сфері оборони України. Серед положень, що набули подальшого розвитку, цікавим є теоретичне узагальнення аспектів вивчення законодавства у сфері оборони України як предмета наукових досліджень.

Позитивне враження справляють опрацьовані й аргументовані висновки і рекомендації, викладені у дисертації.

Аналіз дисертації Остапенко А.І. свідчить про те, що заявлена тема характеризується актуальністю, а результати дослідження науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю.

Повнота викладення основних результатів дисертації.

Зміст та основні результати дисертації відображено у 18 публікаціях (із них 3 – у співавторстві), серед яких: 6 наукових статей (3 – одноосібно, 3 – у співавторстві), з яких 5 – у наукових виданнях України (категорія Б), визнаних фаховими з юридичних наук, 1 – у міжнародному науковому виданні (категорія А); 2 одноосібних розділи у колективних монографіях; 10 тез доповідей на наукових семінарах, круглих столах та конференціях.

Публікації, в яких висвітлені наукові результати дисертації здобувачки, відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації положення, висновки, пропозиції і рекомендації використані та можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – що підтверджено актами впровадження наукових результатів дисертації у наукову і науково-технічну діяльність Національного університету оборони України (с. 256-259); у нормотворчій діяльності – для розроблення пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів у сфері оборони та проведення систематизації законодавства у сфері оборони України (реалізовано у практичну діяльність Департаменту юридичного забезпечення Міністерства оборони України (довідка від 12 вересня 2025 року № 220/17/979 (с. 255)); у правозастосовній діяльності – для впровадження механізмів оцінювання ефективності реалізації нормативно-правових актів у сфері оборони України;

удосконалення процесів організації і провадження нормотворчої діяльності у Міністерстві оборони України; в освітній діяльності – в освітньому процесі під час підготовки фахівців у галузі знань 08 “Право”, зокрема під час викладання навчальних дисциплін у Національному університеті оборони України: “Військове право України: доктринальні та практичні проблеми”, “Концептуальні засади нормотворчої діяльності у Збройних Силах України”, “Актуальні проблеми теорії держави та права”, а також інший закладах вищої освіти під час викладання дисциплін безпекового та юридичного спрямування.

Дотримання принципів академічної доброчесності.

Робота Остапенко А.І. виконана самостійно з дотриманням правил академічної доброчесності: позиції та міркування інших авторів, що використовувалися у тексті дисертації, мають посиланнями на відповідні джерела.

Зауваження та рекомендації до дисертації.

Дисертаційна робота Остапенко А.І. виконана на належному науковому рівні, однак містить деякі положення, щодо яких можна висловити окремі міркування, а також вони можуть бути враховані здобувачкою у подальших наукових дослідженнях.

1. На погляд рецензента, мета дослідження задекларована авторкою дещо звужено, оскільки окрім характеристики системи законодавства у сфері оборони України та його систематизації, нею розроблено окремі рекомендації щодо оцінювання ефективності реалізації нормативно-правових актів у сфері оборони України.

2. Здобувачка досить ґрунтовно підійшла до характеристики законодавчих актів у сфері оборони України, проте поза увагою залишились підзаконні нормативно-правові акти, хоча сам підхід до їх систематизації та окремі пропозиції надані у самій роботі.

3. Висновки до третього розділу за п. 12 загальних висновків, які в роботі мають узагальнений та констатуючий характер, стали б більш переконливими, якщо б авторка їх розширила і деталізувала конкретними пропозиціями, які містяться у підрозділах 3.1. та 3.2. самої роботи та є досить цікавими.

4. Вбачається дещо дискусійним невключення авторкою до дисертації посилання на власні праці: 1) Остапенко А. І. Теоретико-правові аспекти систематизації законодавства у сфері оборони України. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 421–429; 2) Остапенко А. І. Теоретико-правові засади оцінки ефективності реалізації нормативно-правових актів у сфері оборони. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. № 86. Ч. 1. С. 106–114.

Зазначене не впливає на загальну позитивну оцінку одержаним науковим результатам, які містять наукову новизну, мають теоретичне та практичне значення.

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на належному теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, основні висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є

методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Остапенко А.І. відповідає спеціальності 081 “Право”, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертація на тему “Законодавство у сфері оборони України як об’єкт систематизації”, подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 “Право”, за спеціальністю 081 “Право”, є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор, Остапенко Анастасія Іванівна, на основі публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 “Право” за спеціальністю 081 “Право”.

Рецензент

Начальник науково-дослідної лабораторії проблем управління проектами інформатизації науково-дослідного відділу проблем ведення та впровадження проектів інформатизації науково-дослідного управління проблем розвитку інформаційних технологій та впровадження проектів інформатизації Збройних Сил України центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України

кандидат юридичних наук
підполковник

16 березня 2026 року

Олександр КРАСНОКУТСЬКИЙ

Підпис начальника науково-дослідної лабораторії проблем управління проектами інформатизації науково-дослідного відділу проблем ведення та впровадження проектів інформатизації науково-дослідного управління проблем розвитку інформаційних технологій та впровадження проектів інформатизації Збройних Сил України центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України, кандидата юридичних наук, підполковника Краснокутського Олександра Володимировича засвідчую:

Начальник управління адміністративного та інформаційно-організаційної роботи Національного університету оборони України
підполковник

2026 року

Богдан БІЛЯВСЬКИЙ